

Александар Јовановић

НА ПУТУ ЗА ЕМАУС

О песми „Има нека васиона“ Милосава Тешића

*А њосле њоџа јави се двојици од њих
у друџом обличју, када су ишли у село.
(Јеванђеље по Марку 16: 12)*

*И рекоше они један друџоме: Не џораше ли
срце наше у нама док џовораше џуџем и
док нам објашњаваше Писма?
(Јеванђеље по Луки 24: 32)*

Доста Тешићевих песама засновано је и на емпиријским подстицајима и њихово познавање може бити макар и од посредне важности за разумевање појединачних песама, па и песничког поступка. Међу њима, можда најнеобичнију причу има песма „Има нека васиона“. У јуну 1998. године, у атару азбуковачког села Доња Љубовића, Милосав Тешић је наишао на сељака Животу Алимпића и са њим започео разговор који се полако и неосетно кретао ка основним питањима о смислу живота и постојања. Најјачи утисак на песника оставила је Животина завршна реченица која је била и коментар њиховог разговора: „Има нека васиона“. Та реченица прогањала га је три године, док се није смирила у његовом ронду, у чији је наслов уграђена и објављена у Ускршњем додатку *Полиџике*, априла 2001. године. Исте године је објављена, као завршна и издвојена песма, и у збирци *Бубњалица у џчелињаку*:

Јер, иџак „има нека васиона“;
што каза сељак, осушен и спечен.
У ритму бића окреће се она,
по кршу врља; тек у час ће речен,
кад тела зађу, кад се смори туча,
да пукне зрном, да се разобруча.

Јер, иџак „има нека васиона“;
што каза онај јагањце што пасе,
Раздвоји склоп јој, Милости и Спасе,
да махне, широм, вратима четворма.
Овако шта ће јадник сиромашак:
да слуша облак како коми грашак? –
а, иџак „има нека васиона“.

Песма је испевана у новој Тешићевој (или, *џешићевској*) варијанти јампског једанаестерца, са цезуром у канонском положају после петога слога у свих тринаест стихова. Песник доследно реализује јака времена на парним слоговима, а на другом, четвртом и десетом слогу у потпуности. Осим јампског метра и чињенице да једанаест стихова почиње једносложним речима, постиже се и одређена, готово полисиндетска динамичност и понешто (слободније посматрано) од свечаног библијског стила. Риме су остварене по распореду: а, b, а, b, с, с, а, d, d, (а), с, с, а. Очито је да су прва, седма и тринаеста рима рефренске риме („*Јер, иџак 'има нека васиона'*“), задате изабраним обликом песме. У првом делу песме она се јавља још једном („У ритму бића окреће се она“), док се у другом делу („да махне, широм, вратима четворма“) о њој може говорити само условно, чему доприноси дугоузлазни акценат на претпоследњим слоговима завршних речи („васиона“ – „четворма“).

Облик ронда, тако чест код Тешића и пре и после ове песме, утицао је и на њену композицију. Са једне стране, двоструко понављање почетног стиха уцеловљује и склупчава песму, а са друге стране, седми стих је условно и симетрично дели.

„*Јер, иџак 'има нека васиона'*“ – пева се у првој стиху и знаци навода сугеришу и неупућеном читаоцу да песник полази од туђих речи, а о искуственој подлози сведочи (толико колико сведочи) наредни, други стих: „што каза сељак, осушен и спечен“. Сељак је постао безимен, преобразио се у лирског јунака, неопходног за почетак песме. После тога, песма се само наизглед одваја од онога од чега је пошла и окреће се самој себи. Заправо,

Има нека васиона

А ипак „има нека васиона“,

што каже сељак осушен и спечен.

У ринтлу бити окрете се она,

по кршу врља; њех у кас те речен,

кад њела зађу, кад се смори туча,

да њукине зртом, да се разбруча.

А ипак „има нека васиона“:

то каже овај јатаљце што гласе. —

Раздвоји склти јој, Милости и Сјасе,

да махне, широм, вратица петворма.

Овако тџа ће јадник сиромашак:

да смуне облак како коли пратак? —

А ипак „има нека васиона“.

Милосав Мешу

одваја се колико је њеној природи неопходно. Најпре, песник узима и памти ту реченицу из које се рађа песма, заборављајући све друго из разговора. Али, он није заборавио онога ко је ту реченицу изрекао: на известан начин све време је ту, колико му је могуће да буде у једној оваквој песми. Зато већ од првог стиха тај необични лирски јунак, „сељак, осушен и спечен“ не може да буде сам: са две речи, „Јер, ипак“, из претпесничког у песничко време уводи га лирско ја/песнички субјект да би му одао заслужену почаст, и обликом песме нужно још два пута подсећа на њега не дајући да га заборавимо.

Од трећег стиха, глас несумњиво припада лирскоме ја, али са лексиком („спечен“, „крш“, „врља“, „смори“, „туча“, „коми“) веома блиском лирском јунаку и коју он поетички веома смислено уграђује у свој глас. Почетна реченица азбуковачког јунака „Има нека васиона“ – у смислу: постоји нешто изнад нас, што нас превазилази, нешто што даје смисао и у шта се можемо (морамо) поуздати – наставила је да траје у лирском ја кроз суптилну игру изговореног и никада до краја изрецивих наговештаја. Као да се кроз видљиво слути невидљиво и, обрнуто, све онострано се преноси у онострано, а опет је остало ту, конкретно и неукинуто, да „по кршу врља“. Није случајно у петом стиху, „кад (небеска – А. Ј.) тела зађу“, наговештено вече: то је онај тренутак у којем се преламају светло и тама, пун прикривених, омамљујућих и онеспокојавајућих слутњи. Та „васиона“

није нешто независно и далеко ни од лирског јунака ни од онога који пева. Она дише њиховим ритмом („У ритму бића окреће се она“), на граници својеврсне визије и наде да ће да процвета када се умори све оно што је притиска и спутава: „кад се смори туча / да пукне зрном, да се разобруча“. Није ли то својеврсно Откривење на азбуковачком путу за Емаус у сумраку западно-србијанског предела.

Поновљен стих-рефрен, условно пресецајући песму, још снажније нас уводи у својеврсно Откривење:

*Јер, иџак „има нека васиона“,
што каза онај јагањце што пасе,*

Једноставно речено, лик лирског јунака, захваљујући можда стварној слици на пашњаку и неочекиваној реченици, у певању лирскога ја се удваја, са јасном асоцијацијом на Христа: „што каза сељак, осушен и спечен“ → „што каза онај јагањце што пасе“. Он остаје што јесте и не може више да буде само он, јер је кроз њега проговорило оно што га превазилази. Понесено овим призором, певање се претвара у молитву, са два призвана знака: „Раздвоји склоп јој, Милости и Спасе, / да махне, широм, вратима четворма“, а оскудни брдски пејзаж уздиже се до Новог Јерусалима. Треба томе додати да другонаведени стих, „да махне, широм, вратима четворма“, обасјан Откривењем наставља претходни „да пукне зрном, да се разобруча“: да васиона/свет изађе из саме себе из затвореног и скупченог у отворен и свеобухватан простор.

Свако време и свако место погодно је за слутњу другог Христовог доласка и објаве пуног живота, али се никада не може са извесношћу знати шта се у томе тренутку догађа.

Нуди ли виша, највиша сила пуно остварење наговештено у тајанственом сумраку или човеку остаје тек празан и лишен смисла живот („Овако шта ће јадник сиромашак: / да слуша облак како коми грашак“), грејући се, тек на тренутак, неизвесном а снажном надом? Ка истом питању читаоца воде и варирања првих речи у трима понављајућим стиховима-рефренима ронда: *јер иџак* → *јер иџак* → *а иџак*. Од узрочног и извеснијег *јер*, у синтагми са допусном речцом *иџак*, стиже се у завршном стиху до супротног и неизвеснијег везника *а*, у истој синтагматској вези са *иџак*. Као да се песнички субјект, након онога што је видео и чуо, узнемирио и сав претворио у стрепњу, али цело његово биће не може да се одрекне наде у извесност.

Почетна реченица „Има нека васиона“ непрестано се богатила и прешла је смисаони круг на који се може преликати целокупна људска упитаност, у широком распону од свакодневног до светог, од простог тренутка до вечности. Управо напон, саздан на блискости и зачудности, између елементарних сељачких речи (које можемо схватити и као исказ неког наивног мислиоца) и певања лирског ја уграђен је у песму одређујући њен емоционални тон и откривајући дубок и не сасвим докучив песнички свет у познатом завичајном пределу.

Полазећи од случајног, и наизглед безначајног догађаја, Милосав Тешић је испевао изузетну, у себе склупчану и затворену песму: најмање и највеће у њој, зрно грашка и васиона, огледају се једно у другом, сугеришући нам (попут, на пример, Попиног *белујка* или Симовићевог *јајейта*) да је савршенство облика мера његовог бескраја, а бескрај мера човекове упитности.